Rákosi Mátyás Szegeden

Szeged város lakossága multheti nagygyülésén hangosan ünnepelte és egyhangu lelkesedéssel a város egyik díszvetévé választotta Rákosi Mátyást, a Magyar Kommunista Párt vezetőjét. „Éljen Rákosi, éljen Rákosi!" zengett kórusban az ütemes ünneplés.

1930. januárjától 1940 végéig Rákosi Mátyás a magyar függetlenség egynevű harcosa, a magyar proletárjátus harcos hőse és vezetője a várhedt szegedi Csillagbörtön lakója volt. 15 éves fogházbüntetéséből 10 esztendőt töltött el a szegedi börtönben. A magyar népnek ezt a hírhatott nagy politikusát tizenöt nehéz esztendő kemény fegyencéletre ítélték, elzárták a világtól, a néptől, hogy ne hallathassa mindig sulyos és igazságos szavát.

Meghatottan keressük fel szenvedésének helyét, celláját, — amit minden bizonnyal muzeumnak szán a történelem.

Rákosi magánzárkában volt. A zárka hossza 8 lépés, szélessége 3 lépés. A szokásos vaságy, szalmazsákkal, egy szék, vizeskanna és az ablak.

Hallgassuk meg, mit mond róla börtönőre, a „felügyelő ur:"

— *Rákosi nem a nagy négyágu Csillagban", hanem a különálló kis épületben, az első emeleten levő politikai osztályon volt elhelyezve. Évekig voltam börtönőre.*

— Milyen körülmények között élt?

— *A börtönben minden fegyenc életét a börtön rendje szabja meg. Reggel 6 órakor ébresztő, 7-kor reggeli, utána munka, fél 12 kor ebéd, aztán séta. Délután munka, fél 7-kor vacsora, 8-kor takarodó.*

— Milyen volt az élelmezés?

— *Reggelire és vacsorára leves, ebédre leves és főzelék. Főzelék helyett hetenként kétszer tészta. Vasárnap egy kis hus.*

— Milyen munkát kellett Rákosinak végeznie?

— *Amikor én ott voltam, kosárfonás volt a politikai osztályon a munka. A munkát közös helyiségben, az I. emeleti tágas folyóson végezték a rabok.*

— Ujságot olvashattak, leveleket kaphattak a fegyencek?

— *Ujság nem jutott be a börtönbe. Fegyenc nem olvashat ujságot. Leveleket kaphattak és irhattak, de csak minden negyed évben egyet. Látogatót is egyszer fogadhattak negyedévenként. Sürü rácson keresztül és csak 20—25 percig beszélhettek ilyenkor a hozzátartozókkal.*

— Hogyan viselkedett Rákosi a börtönben?

— *Komoly, csendes, tiszteletet parancsoló volt. Néha napokig vagy hetekig nem hallottam a hangját. Munka közben szokott beszélni a társaival. Hogy mit beszéltek, azt nem tudom. Amikor miközülünk valaki arra ment, elhallgattak.*

— Tudta, hogy kit őriz?

— *Tudtam, hogy országos hírü politikus, hogy valamikor miniszter vagy népbiztos volt. Mondták azt is, hogy egyszer majd megint „nagy ember" lesz. Ebben nem is talált közülünk senki semmi hihetetlent.*

— Hogy-hogy? Hát a börtönőrök már akkor a rendszer bukására számítottak?

— *Nem számítottunk mink kérem semmire. De ismertük Rákosit. Tudtuk, hogy más, mint a többiek. Nehéz ezt megmagyarázni kérem. Tessék elképzelni: énnálam volt a kulcs, nálam volt a fegyver. én voltam a „felügyelő ur", én parancsoltam, Rákosi pedig fegyenc volt, ő engedelmeskedett. És mégis elfogult, zavarban voltam, kicsinek éreztem magam. Hányszor dolgom volt vele. A többiek is mind valahogy ilyenformán érezték ezt. Az egyik társa mondta is egyszer, ahogy Rákosi zárkaajtaja előtt elhaladtunk: „Ebben a ketrecben nem nyulat őrzünk, hanem oroszlánt." Rákosival senkinek sem volt kedve gorombáskodni.*

— Hogyan birta Rákosi a fegyencéletet? Nagyon megviselte a rabság?

— *Hát megviselte, hogyne viselte volna meg, hiszen a börtön nem szanatórium. De Rákosin nem vettük észre, hogy akár testileg, akár lelkileg megtörte volna a börtön. Legalább is nem mutatta. Sohasem panaszkodott. Igaz, a kommunisták nem igen panaszkodtak. Pedig többet szenvedtek, mint a többiek.*

— Kik azok a többiek?

— *A közönséges bünözők, a gyilkosok, a tolvajok, csirkefogók. A kommunistáktól, különösen Rákositól jobban féltek, szigorubban vigyáztak rá. De ő a legrosszabb sorsban is jókedvü volt könnyen viselte a szenvedést.*

— Mi ennek a magyarázata?

Erre a kérdésre már nem a cellaőre, hanem Rákosi Mátyás egy kommunista „fegyenctársa" ad választ:

— Magyarázatul két okot mondhatok: A kommunisták tudják, hogy amit csinálnak, azt egy nagy, szent cél szolgálatában, a magyar nemzet a magyar nép, a magyar dolgozók érdekében teszik. Eleve tudták azt is, hogy szenvedés, börtön, talán halál vár rájuk, ha az ellenségeik — a nemzet, a haza ellenségeinek — kezébe kerülnek. Rákosi a börtönben is tudta, hogy értelme és célja volt annak, amit tett, amiért börtönbe került, értelme és célja van szenvedéseinek is.

2. Mindig érezte a börtönben elvtársainak szolidaritását. Titkos utakon becsempészett értesülések, üdvözletek, utasítások érkeztek hozzá. Ezek hirt hoztak neki, nemcsak a közvetlen ismerőseitől, hanem rajtuk keresztül a világ minden táján élő és dolgozó szabadságharcosok rokonszenvéről és szolidáritásáról. Tudta, hogy a kommunista harcosok milliói tudnak róla, ismerik, számontartják, nem felejtik el soha. Ez adott neki mindig új és új erőt arra, hogy szembenézzen minden gyötrelemmel, ha kell, a halállal is. Ez tette képessé Rákosi Mátyást is arra, hogy 15 évi rabság után testben és lélekben töretlenül szolgálja tovább azt a célt, amelynek egész életét szentelte.

Rákosi Mátyás a szegedi kommunista börtön „kollektiva" vezetője volt. Nevelt, tanított, irányított, összetartott, buzdított. Előadásokat, szemináriumokat tartott, vitákat folytatott le. Mindebből a börtönőrök nem tudtak, nem láttak, nem hallottak semmit, mint ahogy nem tudtak a titkos könyvraktárról, a kollektiva egyéb politikai munkájáról, a kivülről kapott hirekről és értesülésekről sem. A börtönőrök Rákosiban csak az embert látták, akinek a személyisége még fegyencruhában is tiszteletet ébresztett bennük. Mi fegyencek, kommunisták, mint tudóst, mint politikust, mint a pártunk vezetőjét ismertük meg. Mérhetetlen sokat köszönhetünk neki. Uj szempontokkal gazdagitott, új horizontokat, új összefüggéseket tárt fel, új irányt mutatott, nem egyszer új, termékeny vitát indított meg.

Nem volt az egész világ politikai életének olyan megnyilvánulása, amelyről Rákosi még 15 évi rabság után is ne tudta volna kimutatni, hogy mi van mögötte, honnan eredhova torkollik, milyen erők összecsapásának az eredője. Megtanitott bennünket arra, hogyan kell az eseményeket csoportositani, rendszerezni térben és időben összefoglalni, a kis részletek között a nagy, rejtett összefüggéseket felkutatni.

Mindnyájunk emlékezetében maradtak azok a szavak, amelyeket Rákosi röviddel a szabadulása előtt 1940 őszén mondott nekünk:

A németek nem elégszenek meg az eddigi eredményeikkel. Meg fogják támadni a Szovjetuntót is. Hitler meg fogja kisérelni a lehetetlent: a villámháborut Oroszország ellen. Irtózatos csapást kell majd kiállnia. Ki fogja állni. A háborut az a fél nyeri meg, amelynek politikai és gazdasági strukturája szilárdabb. Ez pedig a Szovjetunió. A Szovjetunió megtámadása a Hitler-uralom halálát fogja jelenteni. A német fasizmus meg fogja próbálni, hogy Magyarországot is magával rántsa a háborúba. Hitler a németek bünrészesévé akarja tenni a magyar nemzetet a rablásban, az elnyomásban, a gyilkosságban és a pusztitásban. Ezt meg kell akadályozni. A Szovjetunió elleni háboru szégyent, gyalázatot hozna a magyar népre, katasztrófába döntené a nemzetet. Nekünk kommunistáknak ebben a helyzetben nem lehet más feladatunk, minthogy minden erőnkkel azon legyünk, hogy megmentsük a nemzetet a katasztrófától. „Egy szem buzát se a németeknek! Egy katonát se Hitlernek!" Ez legyen a jelszavunk. Össze kell fognunk mindenkivel, aki ezt a jelszót megérti és magáévá teszi. Mindenkivel, aki harcba akar és harcba mer szállni a németek ellen a magyar függetlenségért.

Ezt mondta Rákosi Mátyás Szegeden 1940-ben a börtönben, amit iskolává alakitott át, ahogy 15 évvel előbb szószékké a vádlottak padját.

Most már hazavárjuk, hogy végre az őt megillető pódiumon, a Nemzetgyülésben hallassa szavát.

Pór Gyula.

Riportúton a szegedi utcákon

Arra a hirre, hogy a felszabaditott területen újból megindult az élet s hogy megalakult az ideiglenes u. Nemzetgyülés, valósággal — fellélegzettek az emberek.

— Nem vagyunk már egyedül! Lesz már feje az országnak! — adják szajról szájra a hirt az emberek s mint amikor a komor felhők mögül előszökken a nap életet, minden elemző aranykévéje, olyan megnyugtató, bizakodó érzés fogta el a lelket arra a hirre, hogy a nemzet újból önmagára talált. Már csak talán órák vagy percek kérdése, hogy megalakuljon az uj felelős demokratikus magyar Kormány, amely — hivatva lesz a mult büneit jóvátenni s békét, munkát s boldogulást adni a Haza — minden polgárának!

*

Csípős decemberi reggel rójjuk a belvárosi utcákat. A Dugonics-téren egy nyugdijas tanár ismerősünkbe ütközünk.

— Igaz? Igaz, hogy lesz már kormányunk? — kérdezi sóvárgóan, boldog mosollyal.

— Igaz! — válaszoljuk s a tanár urnak abban a pillanatban két könnycsepp gördül ki a szeméből s boldogan rázza meg a kezünket, majd tovább siet.

A főposta előtt egy öreg vasutas köszön ránk. Kedves régi ismerősünk, aki évek óta 140 pengő-nyugdijából tengeti életét. Azzal kezdi, hogy milyen égbekiáltó igazságtalanság történt annakidején a kis emberekkel a vasutnál.

— Amikor az akkori kormány kimondotta a szentenciát — kezdi a beszédét — hogy meg kell inditani az általános épitkezést, akkor a kereskedők, főleg a munkavállaló iparosok azt kérték, hogy *tegyék olcsóbbá a vasuti szállitást, hogy a vidékiek, falvak minél hamarabb épitkezési anyagokhoz jussanak.*

A válasz az volt, „hogy nem lehet" mert a vasut még igy is nagy „ráfizetéssel" dolgozik. Aztán jött a karácsony s egyedül az elnök-igazgató 60 ezer pengő karácsonyi ajándékot vágott zsebre a Máv. kasszájából. Ennyi jutott a haszonból az elnök-igazgatónak. A helyettesek valamivel kevesebbet kapott. Nem mondom, jutott belőle mindenkinek, még nekem is, de én, aki anélkül is nyomorultul voltam fizetve, csak 20 pengőt kaptam — karácsonyi ajándékba a „ráfizetésből".

— Gyerünk csak azzal a demokráciával! Én is azt mondom, amit a többi: *jobban meg kell becsülni a munkát s mindenkinek biztositani kell a tisztességes megélhetését.* És ne forduljon elő többet, hogy az egyik ember 60 ezer pengőt vágjon zsebre, a masiknak pedig csak 20 pengő jusson a haszonból. Ezt pedig csak is egy demokrata ország tudja biztositani.

Már kiérünk a külvárosba, ahol a járókelők közül egy fehéhaju, piros arcu magyart szólitunk meg. Szintén régi ismerős, akiből nem kell harapófogóval kiszedni a szót. Beszél az magától is. Azzal kezdi, hogy „Na lássa, mégis csak igaza vót Kossuthnak!"

— Kossuth apánk 80 valahány esztendős vót, amikor Turinban megnalt. Ott irta meg a végrendeletét is az Ország számára. Igazi prófétai lélek vót, mert előre megmondott mindent. Az ország számára irt végröndöletben azt irja, hogy „vigyázzon a magyar nemzet, mert el fog jönni az idő, amikor Európa külömbözö izmusoktul fog visszhangzani. Ezek az izmusok nagy nemzetekből indulnak ki. De vigyázzunk nagyon, mert ezek az izmusok, akárcsak a katonai munkér, feszülni fog a nagy nemzeteken, de mi föl ne vögyük, mert kisnemzet vagyunk s lötyögünk majd benne".

— Nem fogadtuk meg a bölcs tanácsot. Belebujtunk a fasiszta mundérba (mán aki belebujt) s nemcsak hogy lötyögtünk, de majdnem elvesztünk benne. Sokan, nagyon sokan elfelejtették, hogy a demokrácia az egyedüli alap, amelyre ezt a kis országot szépen, de nagyon szépen föl lehet vóna épiteni, ha akartál vóna. Ezt akarta Kossuth is, de hogy nem sikerült, tudjuk, nem ő volt az oka. — Az uj demokratikus megmozdulást én is teljes szivemből üdvözlöm, de — mondja bucsujában, egyet né felejcsünk el. Ezöntul a jelszó is más legyen. Én azondom, az lönne a legszöbb „Szabadság! Egyenlőség! Testvériség!", ahogy annak idején Kossuth mondotta.